

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי, ה'תש"ל

חלק א – יוצא לאור ליום הכיפורים, ה'תשע"ו

הוספה: ברכות ערב יום הכיפורים, ה'תש"ל

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה

שנת הקהל (ופרצת)

שנת המאה וחמישים להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה„צמח צדק“

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הילד שלום דובער שיחי

ליום הולדתו השלישי

ולרגל ה„אָפּשערעניש“ שלו, י"ב תשרי, ה'תשע"ו

ולזכות אחיו ואחיותיו

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

חיים שאול וזוגתו מרת בלומא גיטל שיחיו ברוק

ולזכות זקניהם

הרה"ח ר' משה לוי וזוגתו מרת טויבע ברכה שיחיו רובינשטיין

בודאי שהי מתקיים האמור אפילו מעט אור דוחה הרבה חשך ועאכו"כ הרבה אור.

בברכה לבשו"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

ב

[כי כסלו, היתשכ"ה]

לכתבה שלא תמיד מוצאה המענה לשאלות ששואלים אותה ראיות ליהדות ותומ"צ – פשוט שאין לה ליפול ברוחה מזה, כיון שאפילו זקנים שעוסקים כל ימיהם בת"ת לא כל השאלות יכולים לתרץ ומה פלא שאדם נברא אין ביכולתו להבין חכ' ה' שגילה בתורתו עד תכליתה?! ופשיטא שאין זה צריך כלל לנגוע ח"ו בקיום המצות.

כשתתבונן – תראה שרוב המקשים – זהו לא שמחפשים האמת, כ"א רוצים להצדיק א"ע (לפני אחרים וגם בפני מצפונם) על שעזבו דרך חיים דאבותיהם וא"א שכמה מהם מסייג על היהדות והם פרקו עול תומ"צ בשביל נוחיות החיים הגשמיים.

אינה צודקת בכתבה שצ"ל בסביבה בלתי דתית שזהו הדרך לבחון כחות עצמו – כי אדרבה כאו"א מתפלל **ובתחלת** היום ואפילו צדי"ג ואל תביאיני לידי נסיון. אלא **כשהקב"ה** מזמין נסיון צ"ל חזק ולעמוד בנסיון. וכניסה לויכוחים – זהו תפקידם של רבנים וכו' – אבל לשאר אנשים הוא רק כשמוכרחים לזה. כמובן צודקת בכתבה שא"א לעשות פשרות בתומ"צ. (ואיך אפשרי פשרה בענין שהוא **אמת**, נתון מה' אמת!). ומה שא"ל שיש פשרות וכמו שדוחין שבת מפני פקו"נ – אי"ז פשרה **כלל**, כ"א דין אמת כשאר דיני תו"א: דין לצום ביוהכ"פ, איסור לצום בשו"ט ואיסור לצום למסוכן. איסור להבעיר אש בש"ק, **ציווי** להבעיר אש להציל מסוכן וכן על המזבח בביהמ"ק.

האמור אפילו מעט אור דוחה הרבה חשך: חובת הלבבות ש"ה (שער יחוד המעשה) פ"ה.
תניא פי"ב (יז, א). ובכ"מ.

ב

מצילום כתי"ק, על העתק המזכירות של אגרת באנגלית בתאריך זה. נדפס בתשורה (לויז, תשס"ז).
וא"א = ואבות אבותיהם.
שא"ל = שאמרו לה.
תו"א = תורת אמת.

Published and Copyright 2015 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5776 • 2015

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס „**ועד הנחות בלה"ק**”
(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחי

הוספה

א

בי"ה, כ"ד שבט תשי"ח
ברוקלין

האברך ... שי"

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב אשר עם שנפגש עמהם ומדבר אליהם בענין קיום המצות, מקשים ושואלים, אשר כיון שבכמה מצות אין נזהרים מה תועלת אם יקיים מצוה זו או אחרת.

ומובן שלפלא קושיא האמורה, וכמאמר הידוע מי שאכל שום וריחו נודף וכו', ומובן ג"כ ממה שאמרו רז"ל רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח אבריו של אדם ושס"ה ל"ת כנגד שס"ה גידים, שמי שחולה ר"ל בכמה אברים פשוט שזה לא יביא אותו לפעולות שגם שאר האברים יהיו חולים, ואדרבה באם אבר אחד חולה, הרי מדרכי הרפואה להוסיף בבריאות שארי האברים וע"י הקשור שבין כל הרמ"ח אברי הגוף מוסיף ג"כ ברפואת אבר החולה.

וכהנ"ל הוא ג"כ המענה לשאלת תלמידי ישיבות אחרות שרוצים להתחרט על העבר, והרוח שטות מתגברת, שהרי בודאי שיכולים להוסיף בקיום שאר המצות, וגם בהענין שעברו עליו, אין זה תירוץ כלל לעבור על זה גם בעתיד, וטענת הרוח שטות מבואר בתניא באריכות אין לזה שום טעם בשכל וכמו שהשם מורה, רוח שטות, ובא ממלך זקן וכסיל.

במ"ש שמרגיש לעצמו שנמצא בעצבות וכו' — הרי גם זה מבואר בתניא איך שהדבר מושלל ואין שום יסוד לזה, ואם הי' מוסיף בהתמדה בלימוד תורת הנגלה וחסידות ושמירת גם זמנו חוץ מסדרי הישיבה להקדישם לתורה ומצותי

א

וכמאמר הידוע מי שאכל שום וריחו נודף וכו': ברכות נא, רע"א. שבת לא, ב. הובא בשו"ע אדה"ז אר"ח ר"ס קצו.

שאמרו רז"ל רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח אבריו של אדם: מכות כג, סע"ב. זח"א קע, ב. ובכ"מ. ושס"ה ל"ת כנגד שס"ה גידים: זח"א שם.
מדרכי הרפואה להוסיף בבריאות שארי האברים כו': ראה "היום יום" כח מנחם אב.
וטענת הרוח שטות מבואר בתניא באריכות כו': סוטה ג, א. וראה תניא פכ"ד (ל, א ואילך).
ובכ"מ.

ממלך זקן וכסיל: קהלת ד, יג ובפרש"י.

בעצבות .. גם זה מבואר בתניא איך שהדבר מושלל כו': ראה תניא פכ"ו ואילך. ובכ"מ.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת יום הכיפורים הבעל"ט — הננו מוציאים לאור חלק ראשון מהתוועדות ש"פ האזינו, ח' תשרי וברכות ערב יום הכיפורים ה'תש"ל, הנחה בלתי מוגה (תדפיס מתורת מנחם — התוועדות כרך נח).

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ערב שבת קדש, וא"ו תשרי, ה'תשע"ו,

שנת הקהל (ופרצת)

שנת המאה וחמישים להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

ברוקלין, נ"י.

בס"ד. ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי, ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו' קחו עמכם דברים ושובו אל הוי', ומסיים, ונשלמה פרים שפתינו¹. וצריך להבין אומרו שובה ישראל, ישראל דייקא, שהוא שם המעלה², ע"ש כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל³, דלכאורה, כיון שהכתוב מדבר בענין התשובה, הרי אף שיש גם מדרגות נעלות בתשובה, עד להתשובה דוהרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה⁴, מ"מ, פשטות והתחלת ענין התשובה, ובפרט מצות התשובה כפי שנמנית ברמ"ח מ"ע⁵, הרי זה באופן ששייך לוידוי דברים⁶ (קחו עמכם דברים⁷) והבאת קרבן (ונשלמה פרים שפתינו), ותשובה כזו אינה שייכת במדריגת ישראל, ע"ש כי שרית גו', אלא דוקא כאשר בני נמצאים במעמד ומצב שנקראים בשם יעקב בלבד, וא"כ, למה נאמר כאן שובה ישראל. גם צריך להבין הדיוק ד(שובה ישראל) עד הוי' אלקיך⁸. גם צריך להבין מ"ש קחו עמכם דברים, דלכאורה, הרי עיקר מצות התשובה היא החרטה על העבר והקבלה על להבא שהיא בלב, וכמ"ש בצר לך ומצאוך גו' ושבת עד הוי' אלקיך גו' (ולעיל מיני כתיב¹⁰) כי תדרשנו בכל לבבך, ולמה מפרט במיוחד הענין דקחו עמכם דברים דוקא. וגם צריך להבין במ"ש ונשלמה פרים שפתינו, דהפירוש הפשוט בזה הוא¹¹, דכיון שבתשובה צ"ל גם הבאת קרבן (כנ"ל), ועכשיו משחרב ביהמ"ק אי אפשר להקריב קרבנות, הנה עז"נ ונשלמה פרים שפתינו, שאפשר להשלים ענין הקרבנות ע"י התפלה, דתפלות כנגד קרבנות תקנום¹², וכן

(1) הושע יד, ב"ג.

ואילך.

- (2) ראה רד"ה שובה ישראל באוה"ת דרושים לשבת שובה ע' איתצו. ד"ה הנ"ל תרצ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב שכח, א). תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 15).
- (3) וישלח לב, כט.
- (4) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ריש פרשתנו.
- (5) ראה סה"מ צ' להרמב"ם מ"ע עג. וראה לקו"ש חל"ח ע' 18 ואילך.
- (6) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב
- (7) ראה תרגום ומצו"ד עה"פ (הושע שם).
- (8) אוה"ת נ"ך עה"פ (ח"ג ע' א'רס).
- (9) ואתחנן ד, ל.
- (10) שם, כט.
- (11) ראה גם שו"ע אדה"ז או"ח מהדורא תניינא ס"א ס"ט.
- (12) ראה ברכות כו, א"ב.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א להתלמידים שיחיו

ערב יום הכיפורים, לפני כל נדרי, ה'תש"ל.

"וידבר גו' דבר גו' יברכך גו' יאר גו' ישא גו' ושמו גו' ואני אברכם"¹.

השי"ת יברך את כל אחד מכם וכולכם יחד, בתוככי כלל ישראל, בחתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים.

ותהי' הצלחה רבה ומופלגה בלימוד התורה, נגלה וחסידות, והלימוד יהי' מביא לידי מעשה² — הידור בקיום המצוות ובעבודת התפלה במיוחד.

וכיון שהשנה התחילה בשבת, וגופא בתר רישא אזיל³ — תהי' השנה כולה באופן של שביתה מן המזיקין⁴ וכל הענינים המבלבלים ללימוד התורה ולקיום המצוות, ותלכו מחיל אל חיל⁵, להיות חסידים יראי-שמים ולומדים.

ותזכו — בתוך כלל ישראל — לשנת אורה ושנת ברכה ושנת תורה, ושנת גאולה — גאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש, ע"י משיח צדקנו.

(1) נשא ו, ככ"ז.

(2) קידושין מ, ב. וש"נ.

(3) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

- (4) ראה יל"ש בחוקותי רמז תרעב מתו"כ שם.
- (5) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א

ערב יום הכיפורים, אחרי תפלת מנחה, ה'תש"ל.

השי"ת יתן חתימה וגמר חתימה טובה לכל אחד ואחת בתוך כלל ישראל, למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה. וכיון שהשנה התחילה בשבת — תהי' השנה כולה שנה באופן ד"שבת מן המזיקין², הן ברוחניות והן בגשמיות.

ותהי' התעוררות תשובה אמיתית מפנימיות הלב, תשובה עילאה שהיא הרי בשמחה³ ובטוב לבב, ויוכלו לעסוק בתורת הנגלה והחסידות ובקיום מצוותי' בהידור, ובפרט בעבודת התפלה.

וכל אלו שלעת-עתה נמצאים עדיין במצור ובשבי' — יוציאם הקב"ה בעגלא דידן, ובטוב ובחסד וברחמים ובאופן דטוב הנראה ונגלה, מן המיצר אל המרחב, בקרוב ממש.

ותהי' שנת אורה ושנת ברכה ושנת תורה, ועד — שנת גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

(1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 383. שם.
 (2) ראה יל"ש בחוקותי רמז תרעב מתו"כ.
 (3) תניא אגה"ת פ"א.

ע"י התורה, כמארז"ל¹³ כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכו'. אבל עדיין צריך להבין, למה מדגיש הכתוב הענין דונשלמה פרים שפתינו בנוגע לענין התשובה דוקא, הרי יש קרבנות שאינם באים לכפרה כלל, ואדרבה, עיקר ענין הקרבנות הו"ע ריח ניחוח להוי"ה¹⁴, דריח הו"ע ההעלאה מלמטלמ"ע, שרזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס¹⁵ (כמשנ"ת במאמר שלפנ"ז¹⁶), ועי"ז נעשה אח"כ הענין דניחוח, מלשון¹⁷ נחות דרגא¹⁸, שהו"ע ההמשכה מלמעלמ"ט, וכמבואר בזהר¹⁹ ובתניא²⁰ שע"י הקרבת הבהמה נעשה העלאה והמשכה בכל מין החי, וע"י עשרון סולת נעשה העלאה והמשכה בכל מין הצומח [נזמה מובן שכן הוא גם בנוגע למין הדומם, שע"י המלח שהי' בכל קרבן נעשה העלאה והמשכה בכל מין הדומם²¹, וכ"ה גם בנוגע למין המדבר, ע"י האדם המקריב]. וכיון שעיקר ענין הקרבנות הוא הענין דריח ניחוח, ורוב הקרבנות אינם שייכים לכפרה כלל, א"כ, מדוע מדגיש הכתוב את הענין דונשלמה פרים שפתינו בנוגע לענין התשובה דוקא.

(ב) **ויובן** זה בהקדים המבואר במאמר ד"ה שובה ישראל עד הוי' אלקיך דשנת תר"ל²² (שנאמר לפני מאה שנה), שמדייק שם בענין הוידי דברים (קחו עמכם דברים), דלכאורה, הלא עיקר מצות התשובה הוא החרטה בלב, ומהו ענין הוידי דברים. ומבאר, שיובן זה בהקדם מארז"ל²³ שאלו לתורה נפש החוטאת במה תתכפר, אמרה, יביא אשם ויתכפר לו, שאלו להקב"ה, אמר, יעשה תשובה ויתכפר לו, דלכאורה אינו מובן, מפני מה אמרה תורה יביא אשם ויתכפר לו, והקב"ה אמר יעשה תשובה, הלא אורייתא וקוב"ה כולא חד²⁴ (הוא וחכמתו אחד²⁵), ומפני מה מחולקים בתשובותיהם. ועוד זאת, שחלוקים הם בתכלית, כי, הכפרה שע"י הקרבנות היא רק על השגגות, ולא על

(13) מנחות בסופה.
 (14) ויקרא א, ט. פינחס כח, ח. ועוד.
 (15) ראה זהר ח"ב רל"ט, א. ח"ג כו, ב.
 (16) ד"ה איתא בסוף מנחות (לעיל ע' ...).
 (17) יבמות סג, א.
 (18) ראה לקו"ת פינחס עו, א. שמע"צ צב, ד.
 (19) ראה זח"ג רמ, ב.
 (20) פל"ד (מג, ב). וראה אגה"ת פ"ב (קא, סע"א ואילך).
 (21) מנחות בסופה.
 (22) עץ חיים שער נ (שער קיצור אבי"ע) ספ"ב. ועוד.
 (23) סה"מ תרכ"ט ע' שנה ואילך.
 (24) ילקוט שמעוני תהלים מזמור כה (רמז תשב).
 (25) ראה תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז תיקון ו בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד.
 (25) תניא פ"ב. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"י. הל' תשובה פ"ה ה"ה. שמונה פרקים להרמב"ם פ"ח.

במאמר "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד כו'" — מצינו שינויי גירסאות: הגירסא שמופיעה במשנה שבגמרא היא: "שיכוין לבו לשמים", אבל במשנה כפי שנדפסה במשניות הגירסא היא: "שיכוין אדם את דעתו לשמים". ואילו בגמרא במסכת שבועות¹⁰³ הגירסא היא: "שיכוין את לבו לאביו שבשמים".

ולהעיר, שבמסכת שבועות הלשון הוא "והתניא נאמר בעולת העוף וכו', אחד המרבה וכו'", ועל גליון הש"ס יש הגהה: "צ"ל והתנן", כיון שזוהי משנה. אבל באמת אין צורך לתקן מאומה (וגם אין צורך לתרץ בדוחק שמכאן מוכח שגם על משנה אפשר לומר "והתניא"¹⁰⁴), כי אין הכוונה למשנה במנחות שמסיימת "ובלבד שיכוין את לבו לשמים", אלא הכוונה היא לברייתא שמסיימת "ובלבד שיכוין את לבו לאביו שבשמים", ומצד איזה טעם מדייקת הגמרא כאן לשון זה דוקא.

ולפלא שהסתפקו רק בציון שינויי הגירסאות, מבלי לבאר הענין, ובלשון הידוע: "אין פוצה פה ומצפצף" — בה בשעה שג' גירסאות אלו הם ג' ענינים שונים, וכמו השינוי בין "יכוין את דעתו" ל"יכוין לבו", ש"דעת" ו"לב" הם ענינים שונים, ולכאורה שייך ענין הכוונה (כמו "לשם ששה דברים הזבח נזבח"¹⁰⁵) למוח בלבד, ולא ללב, שקשור עם ענין ההרגש, וא"כ, כאשר במשנה נזכר ענין הדעת, ואילו במשנה שבגמרא (שבה ניתוסף ענין הפלפול) נזכר ענין הלב, הרי זה בודאי בדיוק.

ואין הזמן גרמא לבאר ענין זה, וכפי שיתבאר בהזדמנות הראוי'. וכמו"כ יש להוסיף, שכל המדובר לעיל אודות סיום מסכת מנחות, אינו רק ענין של אגדתא [אף שגם אגדתא הוא חלק בתורה, ואין מה להתבייש באגדתא... ואדרבה: כמאמר הספרי¹⁰⁶ (שזהו ספר של הלכה...)] "רצונך שתכיר מי שאמר והי' העולם, למוד הגדה", אלא זהו גם ענין שקשור עם כו"כ הלכות, וכפי שיתבאר בהזדמנות הראוי'.

[ואח"כ אמר: כיון שמדובר אודות "סיום" — יש ליתן גם "משקה" (ונתן משקה לעולים החדשים לחלק בין המסובים). ואח"כ צוה לנגן הניגון "אין אדיר כה"'].
* * *

הזדונות, שעל מזיד אין שום תקנה ע"פ התורה. ואף שמענה התורה הוא יביא אשם כו', ובקרבן אשם, הנה מלבד האשם שבא על ספק שוגג, ישנו אשם שבא על הזדונות, הרי מבואר בזה²⁶ שהאשם עצמו אינו מכפר על הזדונות, אלא שכוין שהקרבן צ"ל עם התשובה (שכשמיא קרבן צריך להיות שב מדיעתו²⁷), הנה ע"י התשובה מתבטל החומר שבמזיד ונעשה כשוגג, ולאחרי שנעשה כשוגג, אזי מועיל האשם לכפר על השוגג. ונמצא, שמענה התורה יביא אשם ויתכפר לו, הוא תקנה רק על השגגות. ואילו במענה הקב"ה יעשה תשובה ויתכפר לו, הרי תשובה מכפרת גם על הזדונות, שאין לך דבר העומד בפני התשובה²⁸, שעל ידה משתנה האדם (ער שטעלט זיך איבער) מן הקצה אל הקצה, ומתעלה בתכלית העילוי, עד שבמקום שבעלי תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם²⁹.

וממשיך במאמר, שיובן כ"ז בהקדם להבין מהו ענין הקרבנות, שלכאורה יפלא שכשהאדם חוטא מביא קרבן בהמה ועי"ז מתכפר לו החטא, ואיך מתכפר ע"י הקרבת הבהמה חטא האדם אשר חטא. והיינו, דכיון שענין יביא אשם ויתכפר לו הוא מענה התורה, וענין התורה הוא הבנה והשגה, הנה כאן המקום לשאול מהי ההסברה בהבנה והשגה בענין הכפרה שע"י הקרבנות, שע"י הקרבת הבהמה מתכפר חטא האדם.

(ג) **ומבאר** במאמר, דהנה כתיב³⁰ אחור וקדם צרתני, ואמרו רז"ל³¹ שהאדם נברא אחור למע"ב וקדם למע"ב. אחור למע"ב, כי בריאת האדם היתה ביום הששי, לאחרי הנבראים שנבראו בימים שלפניו, וגם בנוגע לנבראים שנבראו ביום הששי עצמו, מוכח בפשטות הכתובים שתחילה נבראו שאר הנבראים, ולבסוף נברא האדם. וענין זה שכל הנבראים קדמו לאדם, הוא לא רק קדימה בזמן, אלא גם קדימה במעלה (ואדרבה, מצד הקדימה במעלה נעשית גם הקדימה בזמן), כמובן מזה שאנו רואים שהאדם ניוון מהחי, ואפילו מצומח, ואפילו מדומם, והיינו, שהאדם מוכרח לכל שאר סוגי הנבראים לצורך קיום מציאותו,

(26) אה"ת יו"כ ס"ע א'תקנו ואילך.

ח"א ע' 572 ואילך).

(27) ראה שבועות כו, ב. וש"נ.

(28) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

(29) שם פ"ז ה"ד.

(30) תהלים קלט, ה.

(31) ראה ב"ר פ"ח, א.

סה"מ תרל"ג ח"א ע' קמט. סה"מ תרל"ו ח"ב

ריש ע' שי. המשך תער"ב ח"ג ע' א'רנג. וראה

גם לקר"ש חט"ז ע' 421. שיחת ש"פ צו

תשמ"ט (ספר השיחות תשמ"ט ח"א ע' 352).

שיחת ש"פ לך תשמ"ה (התוועדות תשמ"ה

וש"נ.

(105) זבחים ספ"ד.

(106) עקב יא, כב.

(103) טו, א.

(104) ראה שער יוסף (להחיד"א) להוריות

ה, א (ד"ה דתנן). משק ביתי מערכת הב' אות

קיד. וראה שד"ח כללים מערכת ב אות סז.

ונמצא, שגם אצל ר' זירא הי' ענין הזריזות, שהי' יודע להקשות ולתרוץ מיד (ללא צורך לשהות ולעיין כמו "מתוך ומסיק"), אבל אעפ"כ, הזריזות של ר' זירא לא היתה גדולה כ"כ כמו הזריזות של רב אדא בר אהבה, שלא המתין לרגע כו', שהרי תחילה הי' מקשה ורק לאח"ז הי' מתרץ מיד.

ועפ"ז מובן, שגם ר' זירא, שהי' אצלו ענין הזריזות, אינו מדבר אודות שלימות השכר שבא "למחר", כי אם אודות השכר שישנו כבר לפני"ז, אבל עדיין אין זה השכר שבא תיכף ומיד בשעת מעשה, כמו השכר שאודותיו מדבר רב אדא בר אהבה, שהזריזות שלו היתה גדולה יותר מהזריזות של ר' זירא.

טו. ולהעיר, שאע"פ שמסדר הדורות משמע שהיו שנים שנקראו בשם ר' זירא⁹⁸, ושאלה שנקראו בשם רב אדא בר אהבה⁹⁹ — הרי נוסף לכך שעצם העובדה ששמותיהם שוים מוכיחה שיש שייכות ביניהם, הנה משמעות הדברים היא שר' זירא ורב אדא בר אהבה שנזכרו בסוף מנחות הם אותם ר' זירא ורב אדא בר אהבה שנזכרו בברכות והוריות הנ"ל.

טז. ויש להוסיף ולהעיר אודות השייכות שבין ר' זירא ורב אדא בר אהבה — ע"פ דברי הגמרא במסכת תענית¹⁰⁰ "שאלו תלמידיו (את רבי זירא, ואמרי לה) לרב אדא בר אהבה, במה הארכת ימים", ובמסכת מגילה¹⁰¹: "שאלו תלמידיו את רבי זירא במה הארכת ימים", ושניהם השיבו שזכו לאריכות ימים בגלל אותה הנהגה, ולא כמו שאר תנאים ואמוראים שאודותם מסופר במסכת מגילה¹⁰² ששאלו אצלם "במה הארכת ימים", שאצל כל אחד מהם היתה הנהגה מיוחדת שבגללה זכה לאריכות ימים.

ועפ"ז יש לומר, שדברי ר' זירא ורב אדא בר אהבה בביאור דברי המשנה בסוף מנחות אינם באופן של פלוגתא, אלא "מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי"; ר' זירא מדבר אודות ענין אחד של שכר, ורב אדא בר אהבה מדבר אודות ענין נוסף של שכר.

יז. ויש ענין נוסף שלא נעמדים עליו — כאמור כמ"פ שמחפשים דקדוקים כו' ("שפאלטן אַ האַר"), ולא שמים לב לדברים פשוטים:

(98) בערכו (אות ב).

(99) בערכו (אות ג).

(100) כ, ב.

(101) כח, א.

(102) כו, ב ואילך.

שהרי אם לא יאכל, יתחלש, ועד שבהעדר האכילה יוכל ליפרד הנפש מן הגוף ברבות הימים, משא"כ שאר הנבראים מדצ"ח אינם מוכרחים להאדם לצורך קיום מציאותם, ועכצ"ל, שבשרשן הם גבוהים יותר ממדרגת האדם, וכנודע ששרש הדצ"ח הוא מעולם התהו שקדם לתיקון שהוא שורש האדם³², והרי קדימת התהו לתיקון אינה רק קדימה בזמן (היינו ענין הזמן כפי ששייך בתהו ותיקון), אלא גם קדימה במעלה, כידוע שבתהו האורות מרובים ובתיקון האורות מועטים³³. ולכן נקרא האדם אחר למע"ב, שהוא למטה מכולם.

יח. להוסיף בזה, דכשם שבכללות הבריאה נבראו תחילה שאר הנבראים והאדם נברא לבסוף דוקא, הנה עד"ז הוא גם בבריאת האדם גופא, שהגוף נתהווה קודם להנפש, כמ"ש³⁴ ויפח באפיו נשמת חיים, והיינו, שויפח נשמת חיים הוא באפיו, בהגוף, שבתחילה הי' גולם, כמ"ש³⁵ גלמי ראו עיניך, וכידוע³⁶ שנשמתה יצירת האדם מיצירת שאר הנבראים, שכל הנבראים נתהוו גופם ונפשם כאחד, משא"כ ביצירת האדם הנה בתחילה נתהווה גופו והי' גולם, ולאח"ז ויפח באפיו נשמת חיים, דמאן דנפח מתוכי נפח³⁷. וענין זה שהגוף נתהווה קודם להנפש, מורה על קדימת מעלת הגוף לגבי הנפש. וכן הוא גם בעבודת האדם, דהנה, בענין המצוות יש מעשה המצוות וכוונת המצוות, שהם דוגמת גוף ונפש (כמבואר בתניא³⁸), והיינו, שעשיית המצוות (גוף) צ"ל ככוונה (נפש), אבל אעפ"כ, ההתחלה והעיקר הוא מעשה המצוות (גוף), כמארז"ל³⁹ המעשה הוא העיקר. ועד שגם בתפלה צ"ל ענין המעשה, דעם היות שתפלה היא עבודה שבלב, כמארז"ל⁴⁰ איזוהי עבודה שבלב זו תפלה, מ"מ, צ"ל בתפלה לא רק הכוונה, אלא גם המעשה, ועד שאפילו בתשובה צ"ל גם ענין המעשה.

אמנם אע"פ שהאדם הוא אחר למע"ב (כנ"ל), הי"ה גם קדם למע"ב, כי, עיקר המכוון בבריאת כל שאר הנבראים הוא האדם, והיינו,

(32) ראה גם ל"ת להאריז"ל עה"פ עקב ח, ג. לקו"ת צו יג, סע"ב ואילך. ובכ"מ.
(33) ראה עץ חיים שער הכללים פ"א-ב. שער התיקון פ"ה. שער המלכים פ"א וסופ"ה. תו"ח ד"ה בראשית ברא (השני) פ"ז ואילך. ובכ"מ.
(34) בראשית ב, ז.
(35) תהלים קלט, טז. וראה סנהדרין
(36) ראה תו"א בראשית ד"ה להבין הטעם שנשמתה יצירת גוף האדם משאר כל הנבראים (ג, ד ואילך).
(37) תניא רפ"ב בשם הוזהר.
(38) פל"ח.
(39) אבות פ"א מ"ז.
(40) תענית ב, סע"א.

שבריא את כל שאר הנבראים אינה תכלית בפני עצמה, אלא כל התהוותם היא בשביל האדם, כמארוז"ל כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם⁴¹, וכל העולם לא נברא אלא לצוות לזה⁴². וזוהי גם הסיבה לכך שהאדם נברא באחרונה, בכדי שימצא הכל מוכן לפניו⁴³.

וזהו גם מה שאומרים על ר"ה, יום ברוא אדה"ר⁴⁴, זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון⁴⁵, והיינו, שאע"פ שבריא את האדם היתה ביום הששי למע"ב, וביום הששי גופא בשעות האחרונות של היום (כמבואר במסכת סנהדרין⁴⁶), מ"מ, זה היום דוקא הוא תחילת מעשיך, ולא כ"ה באלול, יום התחלת ברה"ע⁴⁷, כי, עד שלא נברא האדם, הנה כל הנבראים הם כאילו שלא נתהוו כלל⁴⁸, כיון שכל בריאתם היא בשביל האדם. וע"י האדם נעשית שלימות כל הבריאה, וכידוע⁴⁹ שביום שנברא אדה"ר אמר הוי' מלך גאות לבש⁵⁰, ואמר לכל הנבראים בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני הוי' עושנו⁵¹, והיינו, שעל ידו דוקא נעשה הוי' מלך בכל הבריאה. וכן הוא בכל ר"ה, שהענין דמלוך על העולם כולו בכבודך כו' וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו הוי' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה⁵², כמבואר בכתבי האריז"ל⁵³ שקאי על ג' עולמות ב"ע (פעול — עשי, יצור — יצירה, וכל אשר נשמה באפו — בריאה), הן ב"ע הפרטיים, והן (למעלה יותר) ב"ע הכלליים, הרי זה נעשה ע"י עבודת ותפלת האדם דוקא.

ד) **ועפ"ז** יובן מה שהקרבן מן הבהמה מכפר על האדם, דכיון שהאדם הוא אחור למע"ב, וכנ"ל ששרש האדם הוא מתיקון, ושרש הבהמה הוא מתהו שקדם לתיקון גם במעלה, הנה ע"י שהאדם מקריב את הבהמה ומעלה אותה לשרשה בתהו, אזי האורות

(41) סנהדרין לו, א (במשנה).
 (42) ברכות ו, סע"ב. וראה רמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).
 (43) ראה סנהדרין לח, א ובפרש"י.
 (44) ראה תוד"ה לתקופות ר"ה ח, א.
 (45) תפלת מוסף דר"ה (ר"ה כז, א). וראה ר"ן לר"ה טז, א. חדא"ג מהרש"א שם כז, א. בחיי בראשית א, ג. פסיקתא דרב כהנא פסקא כג (בחדש השביעי). לקו"ת נצבים מז, ג. המשך תרס"ו ע' כח. ובכ"מ.
 (46) לח, ב.
 (47) ויק"ר רפכ"ט. פסיקתא דרב כהנא שבהערה 45. יל"ש פניחס רמז תשפב. ועוד.
 (48) ראה חדא"ג מהרש"א שם: האדם הי' תכלית של כל הבריאה וכאילו לא נברא שום דבר קודם בריאת אדם.
 (49) ראה פרקי דר"א פי"א. זהר ח"א רכא, ב. ח"ג ס"פ אמור.
 (50) תהלים צב, א.
 (51) שם צה, ו.
 (52) תפלת מוסף דר"ה.
 (53) סידור האריז"ל במקומו. ועוד.

"בשכבך" כפשוטו, שהנשמה עולה לג"ע ושואבת לה חיים⁹¹, בדוגמת כללות ענין השכר דג"ע שנהנין מזיו תורתן ועבודתן⁹²; אבל עדיין אין זה אמיתית ענין השכר, שעל זה אמרו⁹³ "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", כיון שהעולם אינו יכול לקבל זאת, כמבואר גם בתניא⁹⁴.

ונמצא, שהן ר' זירא והן רב אדא בר אהבה מדברים אודות השכר שבא לפני שלימות השכר, אלא שרב אדא בר אהבה מדבר אודות השכר שבא מיד לאחר המעשה, ואילו ר' זירא מדבר אודות השכר שבא משך זמן לאח"ז.

וענין זה מתאים עם תכונות נפשתיים — שאצל שניהם מצינו ענין הזרירות, אלא שרב אדא בר אהבה הי' זריו יותר מאשר ר' זירא:

בנוגע לרב אדא בר אהבה — מסופר בגמרא במסכת ברכות⁹⁵ ש"חזי"י לההיא כותית דהות לבישא כרבלתא (בגד אדום⁹⁶) בשוקא, סבר דבת ישראל היא, קם קרע"י מינה. אגלאי מילתא דכותית היא, שיימוה בארבע מאה זוזי. אמר לה, מה שמך, אמרה לי, מתון, אמר לה, מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא", "מתון לשון המתנה, אם המתנת, הייתי משתכר ד' מאות זוז"⁹⁷.

ומכאן רואים את גודל זריותו של רב אדא בר אהבה — שלא המתין לרגע, אלא תיכף ומיד קרע את הלבוש כו'.

[ובדרך אגב יש ללמוד מזה הוראה — שכאשר רואים בת ישראל לבושה באופן בלתי צנוע, צריכים מיד להתייצב נגד זה כו'. ולא כמו אלו שטוענים שזהו רק הידור מצוה, ולא בכל זמן ובכל מקום, אלא כפי שנהג רב אדא בר אהבה, שלמרות שהי' בגלות, והי' מקום להתיירא מפני הגויים, לא התחשב בכך כו'.]

ובנוגע לר' זירא — מסופר בגמרא בסוף הוריות, שהי' "חריף ומקשה", בניגוד לרבה בר רב מתנה, שהי' "מתון ומסיק". ומבואר בתוספות הרא"ש, שאין הכוונה שר' זירא הי' רק מקשה, אלא שהי' יודע להקשות ולתרץ מיד, משא"כ רבה בר רב מתנה ש"לא הי' מפולפל וחרף כ"כ להקשות ולתרץ מיד, אלא שוהה ומעיין יפה עד דמסלקא לי' שמעתי אליבא דהלכתא".

(91) ב"ר פי"ד, ט. וראה פרדר"א פי"ב.
 (92) ראה תניא פל"ט (נב, ב).
 (93) קידושין לט, ב. וש"נ.
 (94) אגה"ק ס"ג. סכ"ג.
 (95) (9) כ, א.
 (96) פי' הערוך — הובא בחדא"ג מהרש"א שם.
 (97) פרש"י שם.

כללות ענין השכר, ורק לאח"ז מביאה הגמרא את מאמרו של רב אדא בר אהבה, שמוסיף, שהענין ד"אחד המרבה ואחד הממעט" הוא לא רק בנוגע לכללות ענין השכר שיהי' "למחר", אלא גם בנוגע לשכר שבא מיד.

יג. ויש להוסיף ולבאר גם השייכות דתוכן פסוקים אלו לבעלי המימרות — ר' זירא ורב אדא בר אהבה.

ובקהדים בנוגע לכללות הענין דאמירת דבר בשם אומרו — שכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מובן, שאין זה ענין שנוגע רק לשלילת הגזילה (כדברי המג"א⁸⁷), או לענין ד"מביא גאולה לעולם"⁸⁸, אבל לא להבנת והשגת הענין עצמו, אלא ידיעת שם אומרו מוסיפה גם בהבנת והשגת הענין, שכן, ע"פ דברי רבינו הזקן בהקדמה לתניא ש"נשמות ששרשן ממדת חסד הנהגתן גם כן להטות כלפי חסד להקל כו" (שזהו סיבת המחלוקת שבין ב"ה לב"ש), נמצא, שכל מאמר קשור עם שרש נשמת בעל המאמר, ופשוט, שידיעת שורש הדבר מוסיפה בהבנת והשגת הענין.

וע"ד שמצינו בגמרא⁸⁹ שאלו ש"מורין הלכה מתוך משנתן" נקראים "מבלי עולם", דאף שדברי המשנה יודעים לכל, שלכן טעה בדבר משנה חוזר⁹⁰, מ"מ, כאשר פוסקים מדברי המשנה בלבד, ללא ידיעת טעמי המשנה, יכולים לבוא לידי טעות בפסק ההלכה. ולאידך גיסא, כאשר יודעים את הענין כפי שהוא בשרש השכל, עד לכח המשכיל ועד לשרשו בעצם הנפש, אזי ניתוסף בהבנת והשגת הענין. ועד"ז מובן שידיעת שם בעל המאמר מוסיפה בהבנת הענין.

ועד"ז בנדו"ד, שכאשר יודעים שהראי' מהפסוק "מתוקה שנת העובד" נאמרה ע"י ר' זירא דוקא, ואילו הראי' מהפסוק "ברכות הטובה גו'" נאמרה ע"י רב אדא בר אהבה דוקא, אזי ניתוסף בהבנת הענין.

יד. והביאור בזה:

בנוגע לפסוק שמביא ר' זירא אודות כללות ענין השכר שיהי' "למחר", "בשכבך" — אין הכוונה דוקא להשכר דג"ע שיהי' לאחרי ק"כ שנה, אלא הכוונה גם לשכר דג"ע כפי שישנו בכל לילה בעת השינה,

(87) א"ח סקנ"ו סק"ב.

(89) סוטה כב, א.

(88) אבות פ"ו מ"ו. וראה לקו"ש הל"ו ע'.

(90) כתובות פד, ב. וש"נ.

180 ואילך. וש"נ.

מרוכים דתהו (שרש הבהמה) שלמעלה מהתיקון (שרש האדם) נמשכים ופועלים גם בהאדם. ובפרטיות יותר, כמבואר במאמר⁵⁴, שע"י הקרבת הבהמה ע"ג המזבח ה"ה מתעלה ונכללת בשרשה בבחי' פני שור שבמרכבה, ועי"ז שהחיות (פני שור, ולמעלה יותר פני ארי⁵⁵) נושאות את הכסא⁵⁶ עם בחי' כמראה אדם שעל הכסא לבחי' כי לא אדם הוא⁵⁷, נעשית עלי' גם באדם התחתון, אדם אתם⁵⁸, ע"ש אדמה לעליון (כדאיתא בשל"ה⁵⁹), שמתעלה לבחי' לא אדם.

ה) **אמנם** כל הנ"ל הוא העילוי שנעשה ע"י הקרבנות, שזהו מענה התורה יביא אשם ויתכפר לו. ולמעלה מזה הוא העילוי שנעשה ע"י התשובה, שזהו מענה הקב"ה יעשה תשובה ויתכפר לו. ויובן בהקדם ביאור העילוי שנעשה ע"י הקרבנות, שע"י נעשית העלי' מבחי' אדם לבחי' לא אדם. והענין בזה, דהנה, ב' הבחי' דאדם ולא אדם כמו שהם בכללות העולמות, הם ע"ס דאצילות ובחי' א"ס שלמעלה מאצילות, ובספירות הו"ע ספירת הכתר, שהיא בבחי' א"ס ובל"ג. אמנם, בכתר עצמו ישנם ב' בחינות, חיצוניות הכתר ופנימיות הכתר, ועיקר אמיתית הבל"ג הוא בפנימיות הכתר דוקא, משא"כ חיצוניות הכתר אינה אמיתית הבל"ג. וכמובן מהידוע במעלת קו האמצעי על ב' הקוין, שעליית ב' הקוין היא בחיצוניות הכתר, ואילו קו האמצעי עולה בפנימיות הכתר⁶⁰, וכיון שענינו של קו האמצעי הוא שאין בו הגבלות (שלכן כלול מב' הקוין), הנה מזה שקו האמצעי עולה בפנימיות הכתר, מובן, שעיקר ענין הבל"ג הוא בפנימיות הכתר דוקא. ובפרט ע"פ הידוע⁶¹ שחיצוניות הכתר היא שרש ומקור הנאצלים, ופנימיות הכתר היא בחי' תחתונה שבמאציל, הנה מזה מובן ביותר שחיצוניות הכתר אינה אמיתית ענין הבל"ג, שהרי זוהי מדריגה ששייכת לנאצלים, אלא שזהו כפי שהנאצלים הם בשרשם, ורק בחי' פנימיות הכתר, שהיא בחי' תחתונה שבמאציל (כפי שנמשך בכתר), הנה שם דוקא הוא אמיתית ענין הא"ס והבל"ג. וכן הוא למעלה יותר, בכללות ענין האור והגילוי עד בבחי' האור שקודם הצמצום,

(54) סה"מ תרכ"ט ע' ס.

(57) שמואל"א טו, כט.

(55) ראה תו"א וישלח כה, ג. תו"ח וארא

(58) יחזקאל לד, לא. יבמות סא, א.

נו, ב. סה"מ תרכ"ז ע' נ.

(59) כ, ב. רסח, ב. שא, ב. ועוד.

(56) ראה שמו"ר ספכ"ג. במדב"ר ספ"ד.

(60) ראה תו"ח נח סה, ב. המשך תער"ב

ח"א פק"ד. סה"מ ה'ש"ת ע' 75.

בחי' תרומה כה, י בשם פרקי דר"א. פיוט

(61) ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי

"יחיות" בקדושת כתר במוסף לר"ה (בכמה

אבי"ע) פ"א. אוה"ת בשלח ע' תקעב.

נוסחאות) ד"ה כף רגל. וראה תו"א יתרו עא,

סע"א ואילך. עב, ד ואילך. ועוד.

שזהו"ע שהי' הוא ושמו בלבד⁶², הנה מיד בהגילוי הראשון (גלייך אין דעם ערשטן גילוי) ישנם ב' בחינות אלו, וכמשנת⁶³ שיש ב' בחי' באור, אור שלהאיר העולמות, ואור שלגלות עצמותו. וגם במדריגה זו, הנה האור שלהאיר את העולמות אינו אמיתית ענין הא"ס והבל"ג, שהרי ענינו הוא עולמות, אלא שענינו הוא להאיר את העולמות, ורק האור שלגלות עצמותו הוא אמיתית ענין הא"ס. ועפ"ז יובן העילוי שבענין התשובה (כמענה הקב"ה יעשה תשובה ויתכפר לו) על ענין הקרבנות (מענה התורה יביא אשם ויתכפר לו), כי, אף שע"י הקרבנות מגיעים בבחי' לאדם כנ"ל, מ"מ, הרי זה רק בחי' חיצונית הכתר, ולמעלה יותר, באור שקודם הצמצום, בחי' האור שלהאיר את העולמות, משא"כ התשובה מגעת בפנימיות הכתר, ועד בבחי' האור שלגלות עצמותו.

ו) וזהו שובה ישראל עד הוי' אלקיך, שובה ישראל הו"ע התשובה וההעלאה מלמטלמ"ע לבחי' לאדם, ועד לאמיתית ענין הא"ס, שזהו בחי' האור שלגלות עצמותו כנ"ל. וכיון שזוהי עלי' למדריגה היותר נעלית, לכן נאמר כאן (שובה) ישראל דוקא. אמנם, לאח"ז צריך שיומשך האור גם בסדר השתלשלות, והיינו, שאף שעצם ענין התשובה הוא בבחי' שלמעלה מהתחלקות, הנה לאח"ז צריך להמשיך בחי' זו גם בסדר ההשתלשלות נוע"ד מ"ש⁶⁴ אתם נצבים היום כולכם גו' ראשיכם שבטיכם גו' מחוטב עציך ועד שואב מימין, דכולכם הו"ע שלמעלה מהתחלקות, אך בחי' זו צריך להמשיך גם בכל עשר הסוגים שבנפש, ראשיכם שבטיכם עד חוטב עציך ושואב מימין]. ועז"נ (שובה ישראל) עד הוי' אלקיך, דהנה, כללות ההשתלשלות נחלק לב' הקוין דאורות וכלים, נפש וגוף, ובענין השמות הם ב' השמות הוי' ואלקים, ועז"נ עד הוי' אלקיך, שהוי', שהוא שם העצם⁶⁵ שם המיוחד⁶⁶ ושם המפורש⁶⁷, יהי' אלקיך, כחך וחיותך⁶⁸.

וממשיך בכתוב, קחו עמכם דברים, דאף שעיקר התשובה היא בלב, מ"מ מדגיש כאן במיוחד הענין דקחו עמכם דברים, לפי

62) פרקי דר"א פ"ג. 63) בד"ה ובחודש השביעי דיום ב' דר"ה. 64) נצבים כט, ט. 65) כסף משנה הל' ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס שער יט. מו"נ ח"א פס"א ואלך. עיקרים 66) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. 67) סוטה וסנהדרין שם. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. 68) ראה לקו"ת שלח מ, ג. בלק עג, ריש ע"ג. וראה ד"ה תפלה לדוד תשמ"ז.

שלח — מספיק לכאורה להעתיק את התיבות "חי אני נאום ה'", ולמה צריך להוסיף גם את התיבות "אם לא כאשר דברתם באזני"?

(ה) מדוע בפ' שלח לא מפרש רש"י אריכות הדברים בענין השבועה כפי שמפרש כאן?

וכמדובר כמ"פ שכל הענינים צריכים להיות מוכרחים מפשטות הכתובים באופן המובן לכן חמש למקרא, וכפי שיתבאר לקמן.

*

יב. כאן המקום לסיים (ועכ"פ להמשיך) המדובר לעיל⁷⁷ אודות ה"סיום" על מסכת מנחות⁷⁸:

בדברי הגמרא "אמר ר' זירא, מאי קראה, מתוקה⁷⁹ שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל, רב אדא בר אהבה אמר מהכא, ברבות⁸⁰ הטובה רבו אוכלי' ומה כשרון לבעלי' — צריך להבין:

רב אדא בר אהבה הי' מבוגר יותר מר' זירא, שהרי רב אדא בר אהבה (שהאריך ימים) נולד ביום שמת רבי⁸¹, ואילו ר' זירא הי' תלמידו של ר' יהודה ורב הונא⁸² שחיו לאח"ז, וא"כ, היתה הגמרא צריכה להקדים את מאמרו של ר' אדא בר אהבה למאמרו של ר' זירא? ויש לומר הביאור בזה:

ר' זירא ור' אדא בר אהבה מדברים אודות השכר על ענין הקרבנות, אלא שר' זירא, שמביא הפסוק "מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל", מדבר אודות כללות ענין השכר שעליו אמרו רז"ל⁸³ "היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם", היינו, שתשלום השכר הוא "למחר", בתקופה שלאח"ז, לאחר הזמן ד"בשכבך"⁸⁴, שאז "יאכל", "מתן שכרו"⁸⁵; ואילו ר' אדא בר אהבה מדבר אודות השכר דאכילת הקרבנות ("רבו אוכלי', כהנים") שבא מיד לאחר הקרבת הקרבן⁸⁶.

ולכן מביא הגמרא תחילה את מאמרו של ר' זירא שמדבר אודות

77) שיחת וא"ו תשרי בתחלתה (לעיל ע' ...). 78) כמה פרטים משיחה זו נכללו בשיחת וא"ו תשרי הנ"ל (המו"ז). 79) קהלת ה, יא. 80) שם, יו"ד. 81) ראה קידושין עב, סע"א ואילך (ובפרש"י). ב"ר פנ"ח, ב. 82) ראה ברכות לט, א. מח, א. 83) עירובין כב, א. וש"נ. 84) משלי ו, כב. וראה אבות פ"ו מ"ט. 85) פרש"י מנחות שם. 86) נזכרה גם דוגמא ממחוסר כיפורים, שאסור לו להכנס למקדש, וכשמביא קרבן, הותר להכנס למקדש.

נחמי': "רבי יהודה דורש כולה כנגד ישראל, ורבי נחמי' דורש את כולה כנגד האומות". וא"כ, ממה-נפשך: לשיטת ר"י — לא מצינו עד כאן חרון אף על האומות; ואפילו לשיטת ר"נ שישנו כאן ענין של חרון אף על האומות — הרי בהמשך הדברים מפרש רש"י בעצמו "כי אשא אל שמים ידי" באופן אחר!?

(ב) מדוע מפרש רש"י "אשא ידי אל עצמי", בה בשעה שבפסוק נאמר "אשא אל שמים ידי"?

יש מפרשים⁷³, ש"הרי כתיב⁷⁴ השמים כסאי וגו', וא"כ הוא עצמו יושב בשמים, ואיך שייך לומר שישא ידו לאשר הוא שם, ל"פ הא דכתיב אל השמים .. אל עצמי".

אבל לכאורה אי אפשר לומר כן, כי:

(א) הבן חמש למקרא לא למד עדיין את הפסוק "השמים כסאי", ואם כוונת רש"י להבהיר זאת, הי' לו להזכיר פסוק זה, כדרכו בכו"כ מקומות שמביא פסוק שהבן חמש למקרא לא למדו עדיין.

(ב) איך אפשר לתרץ את הקושיא מהפסוק "השמים כסאי", ע"י הפירוש ש"אל השמים" היינו "אל עצמי" — בה בשעה שמפורש בקרא ש"השמים" הם רק "כסאי", והרי הכסא הוא למטה מהיושב עליו.

ולהעיר: יש פסוק נוסף שכבר נאמר לפני⁷⁵ (ולפלא שלא נזכר במפרשים) — "השקיפה ממעון קדשך מן השמים"⁷⁵, אבל, גם כאן נאמר שהשמים הם רק "מעון" של הקב"ה, ולא הקב"ה בעצמו, וא"כ, איך אפשר לומר שהפירוש "אל שמים" הוא "אל עצמי"?

יא. וממשיך רש"י, "ואמרתי חי אנכי", "לשון שבועה הוא, אני נשבע חי אנכי", ובכמה דפוסים ניתוסף בחצאי עיגול (בגלל הספק אם זהו אכן מפירוש רש"י) "כמו חי אני נאום ה' אם לא כאשר דברתם באזני⁷⁶, אף כאן".

וצריך להבין:

(ג) מה מוסיף רש"י בתיבות "אני נשבע חי אנכי", לאחר ששכבר פירש ש"חי אנכי" "לשון שבועה הוא"?

(ד) לפי הגירסא שרש"י מביא גם את הפסוק "חי אני גו'" שבפ'

(73) שפ"ח עה"פ.

(74) ישע"י טו, א.

(75) תבוא כו, טו.

(76) שלח יד, כח.

שהתהוות הגוף קודמת להנפש, והמעשה הוא העיקר (כנ"ל ס"ג). והיינו, שאף שהתשובה היא למעלה מהתחלקות, ומגעת בבחי' הוי', שם העצם, עד לבחי' האור שלגלות עצמותו, שזהו"ע הנפש, מ"מ, צריכה התשובה להיות נמשכת עד לבחי' המעשה שהוא העיקר. וכללות הענין בזה, כידוע מה שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁹ שבכל ענין וענין ישנו גוף ונפש, דכיון שכל ענין ההתהוות הוא בשביל האדם, ובאדם יש גוף ונפש, לכן יש גוף ונפש בכל המדריגות שבכל סדר ההשתלשלות. ובכללות הו"ע אורות וכלים, שהרי ידוע⁷⁰ שמהתעבות האורות נעשו הכלים, ונמצא, שהאורות הם בחי' נפש, והכלים הם בחי' גוף. וגם בהאורות עצמם ישנם ב' בחי' אלו, בחי' האור שממנו נעשה הכלי, ובחי' האור כמו שהוא מובדל מהכלי. ובשרשם הראשון הו"ע האור שלהאיר את העולמות, והאור שלגלות עצמותו. וכשם שבאורות יש ב' בחי' אלו, כמו"כ יש ב' בחי' אלו גם בהכלים, והו"ע פנימיות הכלים וחיצוניות הכלים, כי, פנימיות הכלים מתאחדים עם האור שבתוכם, וענינם הוא אור, וחיצוניות הכלים, שעל ידם נשפע לחוץ, ענינם הוא כלים, מדידה והגבלה. וכל זה הוא לפי שבאדם ישנו גוף ונפש כנ"ל, וגם בנפש האדם עצמו, בהפנימיות שבו, שהו"ע התומ"צ, יש גוף ונפש כנ"ל בארוכה. ומצד זה הנה גם בהפגם שנעשה בתומ"צ ישנו ענין גוף ונפש, ולכן גם בתשובה המתקנת את הפגם צריך להיות גוף ונפש, והיינו, שע"י הכוונה שבתשובה, החרטה והקבלה על להבא, שזהו הנפש דתשובה, נתקן הנפש שבפגם, וע"י הוידוי דברים, שזהו הגוף והמעשה, נתקן גוף הפגם, כמבואר במצות וידוי ותשובה להצ"צ⁷¹. וזהו קחו עמכם גו', היינו, שהעיקר הוא התשובה בלב, ועמכם צריך ג"כ להדברי וידוי להעביר גם גוף הקליפה (כמבואר בהמאמר דשנת תר"ל⁷²). וזהו ג"כ מה שמסיים בכתוב ונשלמה פרים שפתינו, כי גם ענין הקרבנות הוא חיבור הכוונה (נפש) והמעשה (גוף), וכמרוז⁷³ אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו [דעתו]⁷³ לשמים [לאביו שבשמים]⁷⁴, והיינו, שגם בענין (אחד) המרבה ו(אחד) הממעט יומשך ענין הכוונה (ובלבד שיכוין כו').

(69) ראה ספר המאמרים אידיש ע' 162. וש"נ.

לקו"ד ח"א ר, סע"ב. ספר השיחות תש"ג ע' (71) דרך מצותיך לח, א ואילך.

(72) ע' שסג. 86.

(70) עץ חיים שער ו (שער העקודים) פ"ג. (73) כ"ה הגירסא בדפוסים משניות שלפנינו (מנחות ספ"ג).

שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"א. וראה שער

היחוד ספכ"ח ואילך. סה"מ תרס"א ע' קעו

ואילך. עת"ר ע' מה ואילך. תרפ"ב ע' יב. סייז (לקמן ע' ...).

לעשות תשובה .. ומיד הן נגאלין⁶³, ומתוך שמחה, ו"באור פני מלך חיים"⁶⁴, בעגלא דידן, ובקרוב ממש.

* * *

ט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה שובה ישראל.

* * *

י. בהמשך להמדובר לעיל⁶⁵ אודות השבועה ד"כי אשא אל שמים ידי"⁶⁶, נתעכב עתה על פירוש רש"י בפסוק זה, "כי בחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשבועה" — דלכאורה אינו מובן:

(א) בשלמא בנוגע לענין השבועה — כבר פירש רש"י על הפסוק⁶⁷ "הרימותי ידי", "לשון שבועה", ועד"ז "אשא .. ידי" הו"ע של שבועה; אבל מנא לי' לרש"י שזהו "בחרון אפי" — היכן נזכר בכתוב ענין של חרון אף?!

יש מפרשים⁶⁸, "שהשבועה בכל מקום אינה אלא לקיים הבטחתו, ואחר שאין כאן שום הבטחה, אין כאן מקום לשבועה, לפיכך הוצרך לומר, שאע"פ שאין כאן שום הבטחה, מ"מ, מרוב חרון אפו על האויב להנקם ממנו ושלא ינחם מזה, הוצרך להשבע שינקם ממנו".

אבל: מציינו כו"כ שבועות גם ללא ענין של הבטחה לפנ"ז, החל ממ"ש באברהם "הרימותי ידי", אף שלפנ"ז לא היתה שום הבטחה. ועד"ז מ"ש גבי נח "לא אוסיף גו' ולא אוסיף גו"⁶⁹, "כפל הדבר לשבועה"⁷⁰, אף שלפנ"ז לא היתה שום הבטחה. ועד"ז בשבועה של אליעזר עבד אברהם בלכתו לקחת אשה ליצחק, "שים נא ידך תחת ירכי ואשביעך"⁷¹ — היתה השבועה מיד, לא הקדמת הבטחה. וא"כ, מהו ההכרח לפרש "בחרון אפי אשא ידי .. בשבועה", בה בשעה שלא נזכר בכתוב ענין של חרון אף על האויב?

ובפרטיות יותר:

בהמשך הפרשה⁷² מביא רש"י שבפרשה זו נחלקו רבי יהודה ורבי

(ז) וזהו גם מה שאמירת הפסוק שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו' היא בשבת דעשי"ת, שבהם אומרים שיר⁷⁵ המעלות ממעמקים קראתיך הוי'⁷⁶, וידוע⁷⁷ שממעמקים הוא עומק לפנים מעומק, וזהו ענין התשובה שלמעלה גם מקרבנות, והיינו, שגם ענין הקרבנות מגיע בבחי' עומק, וכנ"ל שהקרבנות מגיעים בבחי' לא אדם, אבל זהו רק עומק סתם, ואילו התשובה שמגעת בבחי' אמיתית הבל"ג, בחי' האור שלגלות עצמותו, הו"ע עומק לפנים מעומק. ואומרים מזמור זה במשך עשרה ימים, כיון שיש עשר עומקים⁷⁸, וגם לפי שהבחי' דעומק לפנים מעומק צ"ל נמשך בעשר כחות הנפש כו', וכמו ענין חיבור הנפש והגוף. וכללות הענין בזה, כמבואר במאמר⁷⁹, שיש מקור מעיין ונהר, וכמו בגשמיות, כאשר הנהר יחרב ומעיין נרפש, חופרים בעומק עוד יותר בהמקור, שהמקור לעולם לא יופסק. ועד"ז למעלה כתיב⁸⁰ ונהר יוצא מעדן, עדן הוא המעיין, בחי' חכמה, וכיון שפגם, צריך להמשיך ממקורא דכולא, מקור הע"ס, ששם אינו מגיע שום פגם, ולכן משם אפשר למלאות הפגמים. ועד שע"י הנהר נמשך גם בעלמא דפרודא, כהמשך הכתוב⁸⁰ ומשם יפרד, והיינו, שגם בעלמא דפרודא נמשך בחי' האור, עד לבחי' האור שלגלות עצמותו⁸¹.

75) תהלים מזמור קל.
 76) שער הכוונות דרושי ר"ה (לפני דרוש ר"ה פ"ז).
 77) קרוב לתחילתו. פרי עץ חיים שער תפלות ר"ה פ"ז. סידור האריז"ל במקומו. מג"א או"ח סנ"ד סק"ב בשם כתבים. עט"ז או"ח ר"ס תקפב. סידור אדה"ז במקומו. וראה גם לקו"ת דרושים לר"ה סב, ב.
 78) ראה זהר ח"ג סט, סע"ב ואילך. ח"ב סג, ריש ע"ב. וראה ד"ה שיר המעלות תשי"ג (סה"מ תשי"ג ע' 18 ואילך). רד"ה הנ"ל תשי"ט (סה"מ תשי"ט ע' ג). תשל"ט.
 תשמ"ח (תו"מ סה"מ תשרי ע' קיט ואילך).
 78) פרי עץ חיים שבהערה 76. לקו"ת נצבים נג, ב. ובכ"מ.
 79) ע' שסב.
 80) בראשית ב, י.
 81) חסר הסיום (המו"ל). — בסיום המאמר נזכר גם ענין חנוכת ביהמ"ק שהי' בחודש תשרי. וראה גם לקמן בשיחה ס"ז ואילך (לקמן ע' ... ואילך).

63) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
 64) משלי טז, טו.
 65) שיחת וא"ו תשרי סט"ז ואילך (לעיל ע' ... ואילך).
 66) פרשתנו לב, מ.
 67) לך לך יד, כב.
 68) פ"י הרא"ם ושפ"ח.
 69) נח ת, כא.
 70) פרש"י עה"פ.
 71) חיי שרה כד, ב-ג.
 72) פסוק מג.

ומזה מובן גודל העילוי דשבת שובה, שלימות ענין התשובה, כשחל בשמיני בתשרי — שבו היתה השלימות של ביהמ"ק, שענינו "לכפר על כל עוונותינו".

ח. וכיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"⁵⁶, היינו, שבכל שנה ושנה חוזרים ונמשכים אותם הענינים שהיו באותה תקופת השנה, הרי מובן, שבשמיני בתשרי חוזר ונמשך שלימות הענין של ביהמ"ק.

ובפרט ע"פ המדובר כמ"פ⁵⁷ שענין החורבן ה' רק בגשמיות של ביהמ"ק, בעצים ובאבנים (ע"ד דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵⁸ שרק הגופים נמצאים בגלות כו'), משא"כ בנוגע לרוחניות של ביהמ"ק, שעל זה אין שליטה לגוי, ונשאר תמיד בגלוי,

— אלא שאין זה מספיק, אלא יש צורך בביהמ"ק בגשמיות, שלכן ישנם כמה דיני אבלות בנוגע לחורבן ביהמ"ק, אע"פ שביהמ"ק הרוחני הוא בקיומו —

הרי בודאי שגם עכשיו ישנם כל ההמשכות שהיו בעת חנוכת ביהמ"ק בשמיני בתשרי.

וענין זה פועל וממשיך למטה את ביהמ"ק בגשמיות, ככל פרטי המדידות שנימנו בספר יחזקאל⁵⁹ בנוגע לביהמ"ק השלישי — דכיון שנעשה הענין ד"לכפר על כל עוונותינו", הרי מתבטלת סיבת הגלות, "מפני חטאינו"⁶⁰, ובמילא מתבטל גם המסובב, "גלינו מארצנו"⁶⁰, ומתגלה מיד ביהמ"ק השלישי שעומד בנוי למעלה⁶¹,

ובאופן שלא מתחשבים עם שום הגבלות, לא מצד ב"ד של מעלה ולא מצד ב"ד של מטה, שלכן יורד ביהמ"ק ומתגלה למטה אפילו בלילה ואפילו בשבת⁶¹ — שזוהי מעלת ביהמ"ק השלישי על ביהמ"ק הראשון והשני, שבנינם אינו דוחה את השבת⁶², משא"כ ביהמ"ק השלישי שכבר עומד בנוי, וצריך רק לירד ולהתגלות למטה, הרי זה יכול להיות גם בשבת.

וכל זה נעשה ע"י התשובה, כפי ש"הבטיחה תורה שסוף ישראל

(56) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) (61) פרש"י ר"ה ל, סע"א. פרש"י ותוס' פכ"ט. סוכה מא, סע"א. תוס' שבועות טו, רע"ב. (57) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 98. וש"נ. (58) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 170. וש"נ. (59) קאפיטל מ ואילך. (60) נוסח תפלת מוסף יו"ט. (61) פרש"י ר"ה ל, סע"א. פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. תוס' שבועות טו, רע"ב. (62) שבועות שם. רמב"ם ה' ביהב"ח פ"א ה"ב.

בס"ד. שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.

א. יום הש"ק זה נקרא "שבת שובה" — לא רק בגלל שהתחלת ההפטרה היא "שובה ישראל", כמו "שבת נחמו", ע"ש התחלת ההפטרה: "נחמו נחמו עמי", ועד"ז "שבת בראשית", ע"ש התחלת הקריאה: "בראשית ברא", אלא גם בגלל שכל ענינו של יום הש"ק זה הוא ענין התשובה¹, כדלקמן.

ובהקדמה — שלאמיתו של דבר, הנה גם השמות "שבת נחמו" או "שבת בראשית" קשורים עם תוכנו של יום השבת (ולא רק ע"ש התחלת ההפטרה או הקריאה), שהרי איתא בגמרא² ש"שמא מילתא היא", ומזה מובן שמהשם יכולים למצוא ולידע את תוכנו של הדבר הנקרא בשם זה, ובפרט ע"פ המבואר בשעיר היחוד והאמונה³ ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש הוא כלי לחיות כו'", היינו, שהחיות נמשך ע"י אותיות השם;

אבל אעפ"כ, בשבת שובה, מודגש ביתר שאת וביתר עוז שבגלל שהתוכן של יום השבת זה הו"ע התשובה, לכן נקרא בשם "שבת שובה", ואדרבה: בגלל שתוכנו של יום השבת הו"ע התשובה, לכן מפטירין בו "שובה ישראל", וכמובן גם מזה שההפטרה "שובה ישראל" אינה כמו כל ההפטרות שהם "מענין הפרשה"⁴, כדמוכח מזה גופא שלפעמים מפטירין "שובה ישראל" בשבת פרשת וילך (כאשר נצבים וילך מחולקים לב' פרשיות, כידוע הסימן "פת בג המלך"⁵, כמדובר לעיל⁶), ולפעמים מפטירין "שובה ישראל" בשבת פרשת האזינו (כבשנה זו), ועכצ"ל, שהסיבה לכך שמפטירין "שובה ישראל" היא בגלל שענינו של יום הש"ק זה הו"ע התשובה.

(1) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 143 ואילך. (2) ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב. זהר ח"א ו, סע"א. ח"ב קעט, סע"ב. ועוד. (3) בתחלתו. (4) שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ד. וש"נ. (5) דניאל א, יג. (6) שיחת ש"פ מטו"מ, מבה"ח מנ"א תשכ"ט ס"ג (תו"מ חנ"ז ע' 134). וש"נ.

[ואין זה בסתירה לכך שכל ענין ההפטרה הוא "מפני שפעם אחת גזרו .. שלא יקראו בתורה, וקראו בנביאים מענין הפרשה .. ואח"כ כשבטלה הגזירה וחזרו לקרות בתורה, התקינו שיהא אחד קורא בנביא מענין הפרשה"⁴⁴, וא"כ, איך יתכן שמפטרין "שובה ישראל" בפ' וילך או בפ' האזינו, אף שלכאורה אין זה "מענין הפרשה" — כי, גם בפרשיות אלו מדובר אודות ענין התשובה, אפילו בפשטות הכתובים, ועאכו"כ ע"פ דרשות רז"ל בזה, אלא שאין זה בהדגשה כ"כ, ובגלל זה לא היו קובעים להפטיר "שובה ישראל" דוקא, אלא בגלל שתוכנו של יום הש"ק זה הו"ע התשובה].

ב. והענין בזה:

כיון שכל הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ נקראים עשרת ימי תשובה, הרי יום השבת שבעשי"ת בודאי שענינו הו"ע התשובה.

וההסברה בזה — שכללות ענין השבת, במשך כל השנה כולה, הו"ע של תשובה לגבי ימות החול, וכמבואר באגרת התשובה ש"שב"ת אותיות תש"ב" (כמבואר גם במאמר של רבינו הזקן שנדפס בהקדמה לסליחות⁸).

וכיון שבתשובה יש ב' ענינים: (א) הענין ד"סור מרע", חרטה על העבר, (ב) הענין ד"הרוח תשוב אל האלקים גו"⁹, שזהו"ע תשובה עילאה — הנה גם ביום השבת ישנם ב' ענינים אלו: סור מרע — כפי שאומרים ב"כגוונא": "וכל דינין מתעברין מינה כו"¹⁰; וישנו גם הענין ד"ויכולו"¹¹, ענין הכליון והתענוג¹², שזהו"ע ד"והרוח תשוב גו".

אמנם, כיון ש"אין הכל יכולים להפוך לבם כרגע מן הקצה" (ועאכו"כ שתהי' "בכ"י כו' מסטרא דא וחזוא כו' מסטרא דא"¹³ בבת אחת), הנה עיקר העבודה בקו הבכ"י צ"ל "לפני יום השבת", בזמן דתיקון חצות כו"¹⁴, ואילו ביום השבת עצמו צ"ל העבודה בקו השמחה. ואם הדברים אמורים בנוגע לכל שבתות השנה, הרי עאכו"כ שכן

(7) ספ"י. וראה גם לקו"ת דרושי ש"ש טו, (11) בראשית ב, א.
ג. (12) ראה אוה"ת עה"פ (כרך א — מב, ב ואילך. כרך ג — תקת, א ואילך).
(8) בתחלתו. מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ס"ע ר.
(13) זח"ג עה, א. — הובא בתניא אגה"ת (9) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ריש פרשתנו. וראו לקו"ב (קאָרף) ח"ב ע' רטז ובכ"מ.
(10) זח"ב קלה, רע"ב. (14) שם ספ"י.

של ר"ה חל בשבת, שאז אין תוקעין, הנה בביהמ"ק הראשון היו תוקעים גם בשבת⁴⁵, ומזה מוכח שעיקר השלימות של ביהמ"ק היתה בבית ראשון.

וכמו בכל הענינים — יש גם ביהמ"ק הראשון ג' הענינים דעולם (מקום) שנה (זמן) ונפש (אדם)⁴⁶:

בנוגע לנפש (אדם) — נבנה ביהמ"ק הראשון ע"י שלמה המלך, שהי' בתכלית השלימות, כמ"ש⁴⁷ "הוא יהי' איש מנוחה .. שלמה יהי' שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו".

בנוגע לעולם (מקום) — הרי זה "המקום אשר יבחר ה'"⁴⁸, וכמדובר פעם אודות גודל המעלה שבזה, ועד שלא מצינו בתורה את השם "ירושלים", כי אם "המקום אשר יבחר ה'"⁴⁹.

ובנוגע לזמן (שנה) — מסופר בתנ"ך⁵⁰ שבנין ביהמ"ק הראשון נמשך שבע שנים (שמיטה — כללות הזמן), ומובן, שבמשך כל הזמן ניתוסף בענינו של ביהמ"ק, אבל עדיין לא היתה השלימות של ביהמ"ק, עד לגמר בנינו (בסיום שבע השנים), שאז היתה חנוכת ביהמ"ק וחנוכת המזבח (עיקר ענינו של ביהמ"ק⁵¹), וכמבואר בלקו"ת פ' נשא⁵² שאז ההמשכות הם בתוספת ובריבוי כו'.

ובנוגע לחנוכת ביהמ"ק — מסופר בתנ"ך⁵³ שנערכה במשך "שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום", ומיד לאח"ז, "ביום השמיני שלח את העם גו".

וכיון ש"יום השמיני" הוא שמיני עצרת⁵⁴, נמצא, שהתחלת י"ד הימים של חנוכת ביהמ"ק היתה בשמיני בתשרי.

וזהו גודל העילוי של שמיני בתשרי — שבו נעשה גמר ושלימות ביהמ"ק, ובו היתה חנוכת ביהמ"ק, שגדלה מעלתו גם לגבי יוהכ"פ, כמובן מזה ש"אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכפורים", ו"יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא"⁵⁵.

(45) ר"ה רפ"ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, ג.
(46) ראה אוה"ת יתרו ע' תתטז ואילך. סה"מ תרכ"ח ע' קמד. ועוד.
(47) דברי הימים"א כב, ט.
(48) פ' ראה שם, ה. ועוד.
(49) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 262. וש"נ.
(50) מלכים"א ו, לח.
(51) ראה רמב"ם ריש הל' ביהב"ח.
(52) כט, א.
(53) שם ח, סה"סו.
(54) ראה רד"ק ומצו"ד עה"פ.
(55) מו"ק ט, א. פרש"י ורד"ק שם.

לכטלה³⁶, הרי בודאי שהתעוררות זו נמשכת ובאה בפועל ממש, הן אם הוא יודע ומרגיש זאת, והן אם לאו, שכן, "אע"ג דאינהו לא חזו, מזלייהו חזו"³⁷, ואח"כ הרי זה נמשך גם למטה,

ופועל באופן הנראה והנגלה — שתהי' הצלחה בעבודת ה' במשך כל השנה כולה בתשובה ומעשים טובים, שהרי "המעשה הוא העיקר"³⁸.

* * *

ז. ישנו ענין מיוחד בקביעות שנה זו — ששבת שובה חל ביום שמיני בתשרי, שיש בו ענין נפלא וערב ("א" געוואלדיקער און א" געשמאקער ענין").

ובהקדים המדובר פעם בחג הפסח³⁹ אודות הפיסקא "על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת כו", שבה נימנו כו"כ "מעלות טובות", ולדוגמא: "ונתן לנו את התורה", מבלי לבאר את תוכן המעלה, להיותם ענינים פשוטים, ויכולים לבארם בכמה אופנים — דלכאורה אינו מובן, מדוע בנוגע למעלה "ובנה לנו את הבחירה", מוסיפים לבאר את תוכן המעלה: "לכפר על כל עוונותינו"?

גם צריך להביין: עיקר ענינו של ביהמ"ק הוא השראת השכינה למטה, כמ"ש⁴⁰ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", וכפי שמאריך הרמב"ן⁴¹ בביאור הענין. וא"כ, מדוע מדגישים שמעלת בית הבחירה היא "לכפר על כל עוונותינו", דלכאורה אין זה הענין העיקרי שבו?

ומזה מוכח, שהענין ד"לכפר על כל עוונותינו" הוא נעלה יותר ומכריע את כל שאר המעלות שב"בית הבחירה", כפי שדובר בזה בארוכה.

ובזה גופא — הנה למרות שענין זה הי' הן במשכן ("דאיקרי מקדש"⁴²) והן בביהמ"ק, הרי מובן, שתכלית הענין היא בביהמ"ק דוקא, שהרי המשכן נקרא בשם "אוהל"⁴³, ועליו נאמר⁴⁴ "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה".

ובביהמ"ק גופא — עיקר המעלה היא (לא בביהמ"ק השני, אלא) בביהמ"ק הראשון, וכפי שמצינו בנוגע לתקיעת שופר, שגם כאשר יו"ט

הוא בנוגע לשבת שבעשרת ימי תשובה, שבא לאחרי העבודה דחודש אלול ור"ה כו'.

ג. ובפרטיות יותר:

עשרת ימי תשובה באים לאחרי ר"ה, אשר, מלבד היותו א' מעשיית, יש בו גם ענין מיוחד בפני עצמו שלמעלה מעשיית.

וכמשנ"ת במ"א¹⁵ ע"פ לשון חז"ל¹⁶ "עשרה ימים שביין ר"ה ליוהכ"פ", שמחד גיסא, הנה הלשון "בין ר"ה ליוהכ"פ" מורה שבזה לא נכללים ר"ה ויוהכ"פ עצמם; ולאידך גיסא, כיון שמספר הימים הוא עשרה, ולא שבעה, עכצ"ל שנכללים בזה גם ר"ה ויוהכ"פ עצמם (ומזה מביאים רא' בנוגע להלכה, שהלשון "בין" יכול לכלול גם את שני הקצוות¹⁷). אך הענין הוא — שבר"ה ויוהכ"פ יש ענין שנכלל בעשיית, ויש בהם גם ענין בפני עצמו שלמעלה מעשיית (כמובן מהלשון "בין ר"ה ויוהכ"פ", דכיון שלשון הקודש הוא בדיוק, יש בזה בודאי גם הפירוש ד"בין" באופן שאינו כולל את הקצוות).

והביאור בזה — שאף שבר"ה ישנו ענין התשובה, מ"מ, אין זה ענינו העיקרי. וכמובן ממ"ש הרמב"ם¹⁸ בנוגע לתקיעת שופר — "מצות היום"¹⁹ — "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר, עורו ישנים משנתכם. . וחזרו בתשובה כו", והיינו, שענין התשובה הוא רק הוספה בדרך רמז, אבל אין זה הענין העיקרי של ר"ה (דאל"כ, לא הי' הרמב"ם אומר ש"תקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב", שהרי יש בזה טעם והסברה).

וכמפורש ברס"ג²⁰ בביאור עשר הטעמים בענין תק"ש בר"ה, שהענין הראשון (שהוא העיקרי) הוא כפי ש"עושין המלכים בתחלת מלכותם שתוקעין לפניהם בחצוצרות ובקרנות להודיעו להשמיע בכ"מ התחלת מלכותם, וכן אנו ממליכין עלינו את הבורא ליום זה ("תמליכוני עליכם"²¹). . בחצוצרות²² וקול שופר הריעו לפני המלך ה'" [לפני המלך ה' (בביהמ"ק, ששם ענין זה הוא בגילוי) הוא דבעינן (גם) חצוצרות"²³].

(15) ראה שיחת ש"פ וילך, שבת שובה
דאשתקד ס"ב (תו"מ חנ"ד ע' 29). וש"נ.
פ"א ה"ב.
(16) ר"ה יח, א. וש"נ.
(17) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 203 הערה 4.
וש"נ.
(18) ה' תשובה פ"ג ה"ד.
(19) ר"ה כו, ב. כו, א. רמב"ם ה' שופר
פ"א ה"ב.
(20) הובא באבודרהם בטעמי התקיעות.
(21) שם טז, סע"א. וש"נ.
(22) תהלים צח, ו.
(23) שם כז, א.

(40) תרומה כה, ח.
(41) ר"פ תרומה.
(42) עירובין ב, א. וש"נ.
(43) שמואל"ב ז, ו.
(44) פ' ראה יב, ט.

(36) שבת עז, ב.
(37) מגילה ג, א. וש"נ.
(38) אבות פ"א מ"ז.
(39) שיחת ליל ב' דחה"פ תשכ"ח סי"ט
ואילך (תו"מ חנ"ב ע' 257 ואילך). וש"נ.
(40) תרומה כה, ח.
(41) ר"פ תרומה.
(42) עירובין ב, א. וש"נ.
(43) שמואל"ב ז, ו.
(44) פ' ראה יב, ט.

ורק לאח"ז בא הענין השני, ענין התשובה, בתור הוספה על הענין הראשון, ולא בתור ענין עיקרי.

וכמבואר גם במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שענין התשובה שבר"ה הוא (לא מצד עצמו, אלא) מצד ענין ההכתרה²⁴, והיינו, שכדי שהקב"ה יקבל את בקשת בני"י "מלוך על העולם כולו" — וכפי שחותמים בשם ומלכות: "ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ", שמזה מובן, שברור הדבר "בלי שום ספק וס"ס בעולם"²⁵ שהקב"ה קיבל את ההכתרה — צ"ל תחילה ענין התשובה (החל מהתשובה שבחודש אלול), שעל ידה "סר עונך וחסאתך תכופר"²⁶, ואז מקבל הקב"ה את ההכתרה.

אבל עפ"ז אינו מובן: כיון שבר"ה קיבל הקב"ה את ההכתרה של בני"י, לאחרי שהי' אצלם ענין התשובה באופן ש"סר עונך וחסאתך תכופר" — א"כ מדוע צריכים לאח"ז עשרת ימי תשובה?!

אך הענין הוא — שהתשובה דעשי"ת היא תשובה עילאה²⁷, עלי' נאמר "והרוח תשוב אל האלקים גו'", וכיון שהקב"ה הוא אין סוף, יכולה וצריכה להיות התשובה — "תשוב אל האלקים" — באופן ד"ילכו מחיל אל חיל"²⁸, בלי גבול.

וכל זה — אפילו בימות החול שבעשי"ת, ועאכו"כ בשבת שובה, שכן, כשם שיום השבת שבכל השנה הו"ע של תשובה לגבי ימות החול, כן הוא גם בעשי"ת, שביום השבת שבהם ישנו עליו גדול יותר בתשובה עילאה גופא לגבי שאר עשי"ת.

ד. זאת ועוד:

יום השבת קשור לא רק עם ימי השבוע שעבר, שהעלי' שלהם ("ויכולו") היא בשבת, אלא גם עם ימי השבוע הבא, ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"²⁹.

וכיון שיוהכ"פ מתברך משבת שובה, נמצא, שיש מעלה בשבת שובה אפילו לגבי יוהכ"פ.

וזהו הטעם שדוקא בשבת שובה מפטירין "שובה ישראל", שזוהי הדרגא הכי נעלית בתשובה — אף שלכאורה היו צריכים להפטיר "שובה ישראל" ביוהכ"פ, סיום וגמר עשי"ת, שאז הוא תכלית העלי' — כי,

(24) ראה גם סה"מ תרח"ץ ע' י"ב.
 (25) ראה תניא אגה"ת פ"א.
 (26) ישע"י ו, ז.
 (27) לקו"ת שבהערה 7.
 (28) תהלים פד, ח.
 (29) זח"ב סג, ב. פח, א.

תכלית העלי' של עשי"ת היא בשבת שובה דוקא, ועד שאפילו יוהכ"פ מתברך משבת שובה.

[ולעיר גם ממה שמצינו בהלכה, שאע"פ שיוהכ"פ הוא "שבת שבתון"³⁰, מ"מ, בנוגע לכמה ענינים יש חומר בשבת גם לגבי יוהכ"פ, כמובן מהחילוק ביניהם בנוגע לענין העונשים³¹, ומרובה מדה טובה כו"³²].

וזהו שמצינו שהיתה התעוררות גדולה בשבת שובה, הן במעלי' דשבתא והן ביומא דשבתא, כפי שמספר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה הידועה³³.

ה. ומזה מובן גם בנוגע להמשכה על כל השנה כולה:

מבואר בכתבי האריז"ל³⁴ בנוגע לשבעה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ (במובן המצומצם של "בין ר"ה ליוהכ"פ", שכולל רק שבעה ימים), שיש בהם כל שבעת ימי השבוע, שבהם נעשית ההמשכה והתיקון על כל שבעת ימי השבוע: יום ראשון דעשי"ת — בנוגע לכל ימי ראשון של כל השנה, ועד"ז בשאר ימי השבוע, ועד לשבת שובה — בנוגע לכל השבתות של כל השנה כולה.

וכיון שענינו של שבת בכל השנה הו"ע התשובה, הרי מובן, שענין התשובה שבשבתות השנה נמשך משבת שובה. והיינו, שבכללות, בנוגע לענין התשובה במשך השנה, הרי זה נמשך מעשי"ת ויוהכ"פ, אבל בפרטיות, בנוגע לענין התשובה דשבת, הרי זה נמשך משבת שובה.

[ואין זה בסתירה לפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר³⁵ שכפי שנעמדים ("ווי מ'שטעלט זיך אַוועק") בשבת בראשית כך נמשך על כל השנה, היינו, שההמשכה על כל השנה כולה היא משבת בראשית דוקא — כי, ההמשכה משבת בראשית היא בנוגע לכל שאר הענינים, אבל בנוגע לענין התשובה, ההמשכה היא משבת בראשית].

ו. ומזה מובן גודל ההתעוררות והנתינת כח שנמשכת מלמעלה בשבת שובה בנוגע לענין התשובה באופן נעלה ביותר.

וכיון ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד

(30) אחרי טז, לא. אמור כג, לב.
 (31) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתרי"א ס"ד. ע' 154 ואילך.
 (32) שער הכוונות דרושי ר"ה (קודם דרוש ושי"ן).
 (33) יומא עו, א. ושי"ן.
 (34) סידור האריז"ל (עשי"ת).
 (35) ראה תו"מ חנו"ו ע' 10. ושי"ן.